

Pressemateriale til borgermødet om Støjdragen i Silkeborg den 9. oktober 2025

Arrangør: Skøn på Silkeborg / Grønt Forum

Indledning

Støjdragen Katla er en støjvold langs Silkeborgmotorvejen i Balle. Den er 1100 meter lang og 15 meter høj. Den er bygget af ca. 450.000 tons let forurennet og forurennet jord, heraf ca. 90.000 tons muldjord til afdækningslaget. Det svarer til 11.000 lastbillæs med ca. 40 tons i hver. Det skulle senere vise sig at afdækningslaget i nogen grad kom til at bestå af lerjord og ikke af muld.

Kommunens omtaler projektet på sin hjemmeside som følger:

Husker du dragen Katla fra Astrid Lindgrens bog 'Brødrene Løvehjerte'?

I løbet af de kommende år vækkes dragen til live ved Astrid Lindgren-kvarteret i Balle i det nordlige Silkeborg.

Her vil en 1.100 meter lang støjvold, udformet som en stor, grøn landskabsdrage, komme til at bugte sig gennem landskabet.

Støjdragen skal dæmpe støj fra motorvejen og bliver desuden et naturskønt område med legepladser, regnvandsbassin, paddevandhuller og motionsstier.

De som kender Astrid Lindgrens bog vil vide at Katla er et uhyre, der er steget op fra urtiden. Den blodtørstige drage er udstyret med evnen til at spy dræbende ild, hvilket gør den til en frygtindgydende fjende, der tvinger folk til lydighed.

I det følgende beskriver en gravergruppe et forløb af anlægsprojektet af støjdragen som mere ligner Astrid Lindgrens end kommunens version af dragen Katla.

I projektet er der en lang ansvarskæde:

1. Silkeborg kommune - ejer
2. Silkeborg Forsyning
3. Genbrug og Affald A/S, ejet af Silkeborg Forsyning - bygherre
4. Vils Entreprenørforretning A/S - entreprenør
5. Leverandører af jord
6. Vognmænd m.fl.

Da Silkeborg Forsyning er ejet af Silkeborg Kommune, og da Silkeborg Kommune også er tilsynsmyndighed er der et habilitetsproblem som kan have påvirket kontrollen med projektet.

Grundlaget for anlæggelsen af støjvolden er en lokalplan fra april 2021.

Volden blev miljøgodkendt i april 2022.

Den blev påbegyndt i 2023 med let forurennet og forurennet jord fra forskellige leverandører af jord.

En sådan anvendelse kaldes "nyttiggørelse af jorden" og er lovlig, men adskiller sig ikke fra et egentlig deponi af forurennet jord, som stiller særlige krav om forhindring af spredning.

Det er et område, hvor der er set flere skandaler om svindel med forurennet jord.

Fra den 5. januar 2024 blev der leveret forurennet jord fra Nordic Waste i Randers.

Det blev nu nødvendigt at hæve grænseværdierne for at kunne modtage den forurenede jord. Det skete i 2024 med to tillæg til Miljøgodkendelsen.

Grænseværdierne blev hævet til det største lovlige niveau for nogle miljøkemiske stoffer, men sænket for andre.

Tillæggene trådte imidlertid først i kraft i sommeren 2024, længe efter at der var modtaget store mængder jord fra Nordic Waste.

Tilmed blev vilkår nr. 6 fjernet fra godkendelsen, **som fastsatte, at støjvolden alene måtte etableres af jord, som specifikt var forhåndsgodkendt af tilsynsmyndigheden, og at jordflytninger skulle anmeldes før modtagelsen.**

Kort sagt var der ikke længere kommunal kontrol over graden af forurening i den jord, der blev kørt på volden, men alene hvilke lastbiler der kom med jorden fra hvilke deponier via det obligatoriske it-system www.jordweb.dk.

Det skal bemærkes at disse tillæg kun har været i høring hos kommunens afdelinger og analyselaboratorium samt to naboer.

I alt blev der tilført ca. 65.000 tons jord fra Nordic Waste.

I første omgang ca. 45.000 tons - senere kom de godt 20.000 tons.

Gravergruppens undersøgelser i dokumenter og tidsforløb tyder på, **at der kan være tale om bundslam fra regnvandsbassinerne ved Nordic Waste, hvor der forurenede regnvand fra jordskredet blev opsamlet.**

Dette slam fra regnvandsbassinerne vil i givet fald indeholde koncentrationer af hele sortimentet af kemiske stoffer som har befundet sig hos Nordic Waste.

Slammet kan således være hældt i huller, som blev gravet i støjdragens kerne og være dækket med kalkstabiliseret jord.

Silkeborg kommune skønnede at det ikke var nødvendigt at lave en VVM-undersøgelse, dvs. en Vurdering af Virkningen på Miljøet ved vedtagelsen af lokalplanen, miljøgodkendelsen samt ved udfærdigelse af tillæg nr. 1.

Danmarks Naturfredningsforening har klaget over den manglende VVM-undersøgelse og har fået medhold hos Miljø- og Fødevarer Klagenævnet.

Det betyder at det nuværende tillæg nr. 1 til miljøgodkendelsen er ugyldig, og at der skal foretages en screening af miljøvirkningerne af Støjdragen og en ny miljøgodkendelse.

Drænrørene blev ikke fjernet

I det følgende vil vi hjælpe kommunen med at formulere ny miljøgodkendelse baseret på en VVM-undersøgelse ved at pege på de to væsentligste områder, hvor den gamle miljøgodkendelse fra 29. april 2022 blev overtrådt.

Det første område er drænene under støjvolden.

I miljøgodkendelsen fra 29. april 2022 var det et vilkår at:

"Alle drænledninger under og i en afstand af 25 m fra støjvolden skal lægges i faste, tætte rør. Eventuelle drænbrønde skal være tætte og være ført mindst 10 cm over terræn."

Dette krav blev stillet for at sikre, at drænene ikke afleder evt. forurennet vand direkte til §3 beskyttede moser, søer og vandløb.

Dette skulle være udført inden den 1. oktober 2023.

Mange af drænene er virksomme og ligger der endnu, og drænbrøndene blev først sent i forløbet ført op til terræn.

Figuren viser området ved støjdragen, som ligger i højre side langs motorvejen. Den røde linje viser den store kilometer-lange drænledning som leder vandet fra området til Lemming Å øverst til venstre i billedet

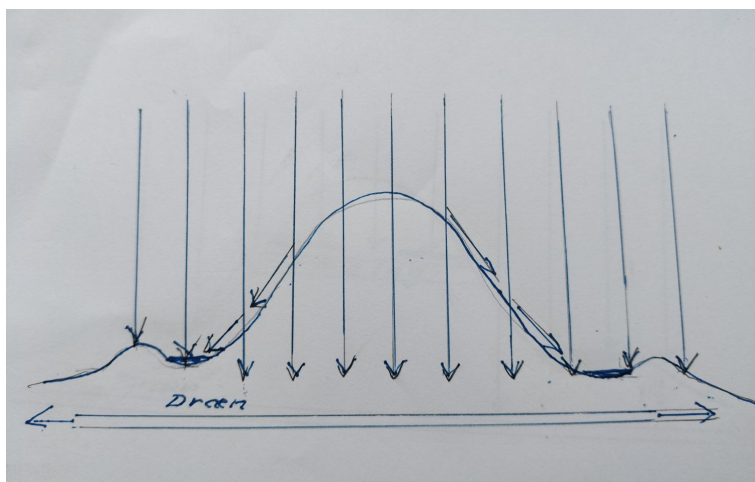
Da motorvejen blev bygget, lagde man et stort dræn langs vejen som blev forbundet med de gamle eksisterende drænledninger, fra det terræn, hvor støjvolden skulle ligge samt fra markerne uden for støjvoldens område.

Herfra blev dræn- og overfladevand opsamlet i en brønd og ledt under motorvejen og videre i et stort rør til Lemming Å, som ligger ca. 1 km nord for støjvolden.

Denne drænledning er det eneste rør som fører vand væk fra Støjdragens område.

Drænene fra arealet under Støjdragen blev afproppet ved motorvejen, og der skulle med frist den 1. oktober 2023 etableres et fast rør fra drænene på den østlige side af støjdragen hen til en samlebrønd, hvorfra vandet kunne løbe mod vest i drænet langs motorvejen og videre fra en brønd til Lemming Å.

Dette rør blev først etableret den 4-5. marts 2024 - på det tidspunkt var skaden sket.

Figuren viser et tværsnit af støjvolden, hvor regnvand siver lodret ned og til dels løber på overfladen ned i grøfter bag muldvælde langs voldens fod. Vandet vil i voldens bund kunne spredes til siden af drænrør som ikke er fjernet.

Gravergruppens anbefaling til Silkeborg Kommune er at lave en grundig og systematisk eftersøgning og lukning af alle gamle dræn under støjdragen, som skulle have været fjernet inden anlæggelsen blev påbegyndt.

Forurenet vand og slam på naboarealerne

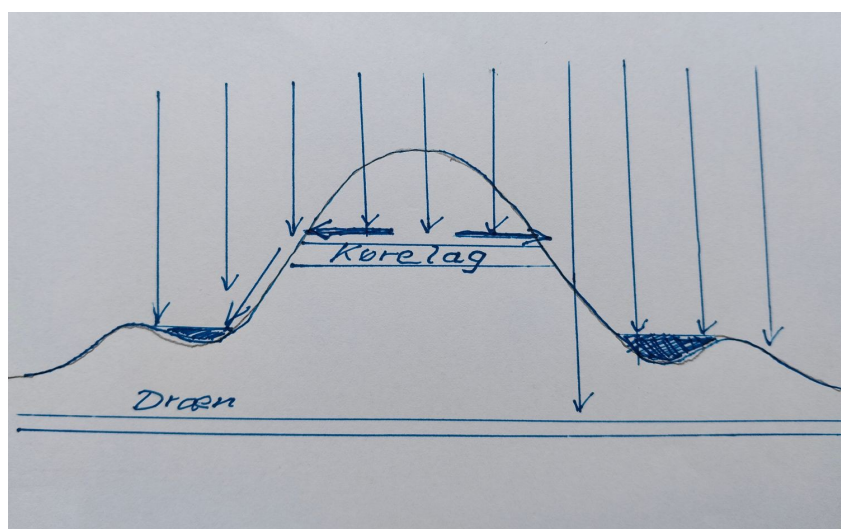
I den oprindelige miljøgodkendelse fra 29. april 2022 blev der ikke taget hensyn til afstrømningen af vand fra støjvolden, idet man antog at vandet sivede lodret nedad i volden.

Der blev med denne antagelse lavet en risikovurdering for nedsivning af vand til grundvandet og spredning herfra til søer og moser.

Beregningerne blev udført for metaller, tjærestoffer (PAH) og kulbrinter, som alle sammen binder sig til jord, så de er meget lidt mobile.

Der blev ikke taget hensyn til stoffer som MTBE og PFAS/PFOS med flere som i høj grad er en trussel for grundvandet.

Fra starten af modtagelsen af jorden fra Nordic Waste etablerede man et anlæg til kalkstabilisering af støjvolden, så de store maskiner kunne køre uden at synke i mudder. Disse kørelag er hårde som cement.

Figuren viser et tværsnit af støjvolden med vandrette kørelag, som er vandstandsende. Lagene tvinger det nedsivende vand vandret ud mod støjdragens sider. Når volden efterhånden sætter sig, kan disse lag knække og danne revner, som vandet kan sive igennem til næste kørelag.

Fotografi fra den 25. juli 2025 som viser udsivningen af ildelugtende væske fra de vandrette kørelag i støjvoldens indre. Dette sker trods længere tørkeperioder. Den viste udsivning sker på et afsnit af volden, hvor det er planlagt at plante kirsebærtrær og etablere en legeplads

I det første tillæg til miljøgodkendelsen af 17. maj 2024 med klagefrist den 14. juni 2024 er indsat et nyt vilkår nr. 22a (T1) at:

"Overfladevand som har været i kontakt med tilført ikke ren jord skal holdes inden for 20 m fra voldens fodaftryk fx med en barriere af ren jord".

I vinteren 2023-2024 regnede det kraftigt.

Store mængder forurenede vand og slam blev ledt ind på naboarealerne.

Der var fra starten lavet nogle barrierer af muldjord langs støjvolden, men disse var gennemgravet for at fjerne vand, som generede byggearbejdet.

I januar 2024 var store områder oversvømmet med vand, som var i kontakt med eller havde gennemsivet støjvolden - nu kom jorden fra Nordic Waste oveni.

Der blev dannet regnvandssøer i begge ender af støjvolden og på naboens mark mod sydvest.

I den nordlige ende af støjvolden var søen ca. 10.000 m² og med en dybde på 2 meter, så det ikke var muligt at fortsætte arbejdet med støjvolden.

I Randers ved Nordic Waste blev der etableret bassiner til opsamling af vand, som udsivede fra den forurenede jord.

Vandet blev analyseret og efterhånden kørt til et renseanlæg og rensset, inden det udledtes.

I Silkeborg valgte man at pumpe det forurenede vand direkte ud i Lemming Å på en måde, så der kom forurenede slam med.

Den 12. februar blev der således etableret en stor industripumpe, som gennem en slange blev forbundet med en drænbrønd, som kunne lede vandet ud i Lemming Å.

Pumpen var anbragt uden for støjvolden på en mark, hvor der var drænvand, som ikke kunne komme videre, fordi drænene var stoppet.

Der blev imidlertid gravet grøfter i muldvolden omkring søen, så det forurenede vand kunne strømme direkte hen til pumpen.

Herfra blev der pumpet forurenede vand og slam til Lemming Å.

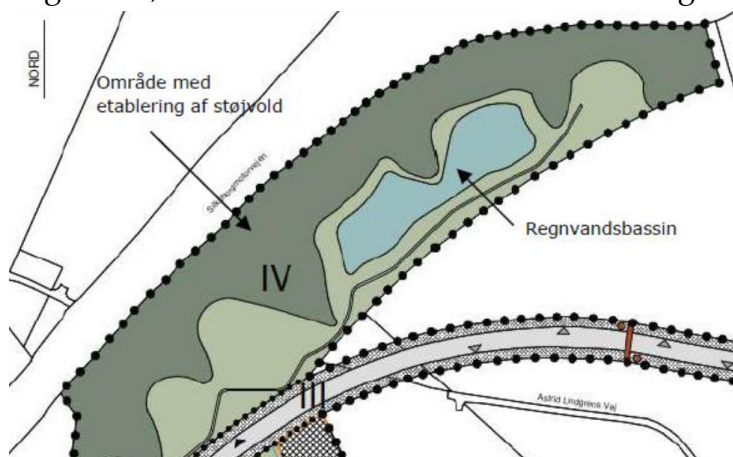
Still-billede fra video som viser industripumpen ved regnvandssøen. Sugerslangen ikke er ført ned i den nyetablerede orange brønd, i stedet suger den tilløbende vand fra den forurenede regnvandssø - og pumper vand og mudder over i den drænbrønd, der udleder direkte til Lemming Å.

Ved at måle sænkningen af vandspejlet kan det beregnes at mere end 6,5 mio. liter blev pumpet til åen i denne periode.

Ud fra den korrespondance, gravergruppen har haft indsigt i, ser det ud til at Silkeborg Kommune ikke vidste, hvad der foregik under udpumpningen af forurenede vand.

Kommunen har dermed svigtet sin tilsynspligt.

Der er nu spredt forurening til de omkringliggende arealer, hvor der skal være rekreative aktiviteter. Der findes ikke en plan for, hvad man fremover skal gøre ved de store mængder regnvand, der kan forventes med klimaændringerne.

Figur fra miljøgodkendelsen af støjvolden. Der skal ifølge planen anlægges nogle regnvandsbassiner tæt ind under volden. Disse bassiner skal modtage regnvand fra beboelsesområderne, men ikke fra støjvolden, idet der skal etableres tæt bund for at sikre at vandkvaliteten ikke påvirkes af den forurenede jord i støjvolden.

Der er ikke planer om at lave bassiner til det forurenede vand fra støjvolden.

Gravergruppens anbefaling til kommunen er at anlægge bassiner med tæt bund og sikre at alt afstrømmende vand fra støjvolden opsamles i disse bassiner, hvor det analyseres for miljøgifte inden det transporteres til rensning. Alt opgravet jord, der skal fjernes for at anlægge bassiner, skal analyseres for miljøgifte og deponeres som forurenede jord i tilfælde af overskridelser af grænseværdier.

Hvor giftig er støjdragen?

Både metaller og organiske forureninger binder sig mere eller mindre til jordens partikler, idet noget af stofferne er opløst i det vand, der findes i jorden, det såkaldte porevand.

Den hyppigste forurening i jord er med forskellige tungmetaller og med tjærestoffer, såkaldt PAH, der står for polyaromatiske hydrocarboner, hvoraf de fleste er kræftfremkaldende. De er bundet til lerpartikler. Hvis der siver vand gennem jorden, vil den opløste del af forureningerne føres med det nedsivende vand.

Silkeborg kommune har fået foretaget en risikovurdering af forureningen af grundvandet med kulbrinter, metaller og tjærestoffer (PAH), og den viser at der ikke er problemer med et standardscenarie, hvor vandet siver lodret ned.

Det er imidlertid ikke tilfældet i støjdragen. I anlægsfasen har der været kørt med tunge maskiner på jorden, så den er sammentrykket til hårde lag med såkaldt traktose. Mange af disse kørelag er lavet med kalkstabiliseret jord.

Det er tidligere beskrevet hvordan det nedsivende vand standses og siver videre vandret ud mod Støjdragens sider.

Hvor dette vand fra kernen af støjdragen kommer ud, lugter det af kemikalier og lugten sætter sig i huden, hvis man får vand eller jord fra disse steder på fingrene.

Gravergruppen har udtaget vandprøver forskellige steder.

Prøverne er blevet afvist af kommunens miljøafdeling, og der er ikke sket en opfølgning af de noget alarmerende iagttagelser.

Gravergruppen anbefaler at kommunen fremover lytter til og reagerer på borgernes bekymringer.

*Den store nedbørsmængde i vintrene 2023-2024 og 2024-2025 har desuden bevirket at overfladen af støjdragen er eroderet ind til den forurenede jord, så partikler hvortil der er bundet forureninger, er blevet udvasket og ført med vandstrømmene til de søer, som blev dannet ved den nordlige og den sydlige del af støjvolden.
Foto fra 24. august 2024*

Efterhånden som støjvolden sætter sig, vil der ske jordskred som bløtter den forurenede jord, og de kalkstabiliserede lag vil knække, således at det nedsivende vand vil kunne nå de dybere jordlag og foretage vandret udvaskning når vandet når det næste faste kørelag.

Der er foretaget analyser af vand i drænbrønde og søerne, som viser overskridelse af kriterierne for overfladevand, især for stofferne kobber, nikkel, zink og arsen, samt barium.

Der er ikke foretaget analyser for chlorerede opløsningsmidler og deres nedbrydningsprodukter, fenoler samt chrom VI, MTBE, der bruges som blyerstatning i forbrændingsmotorer og PFAS, specielt PFOS.

Disse stoffer er normalt mobile og svært nedbrydelige i jord og grundvand.

Da der er tilført jord til Nordic Waste med PFOS fra brandskum i kogræssersagen i Korsør og fra andre brandtomter, og da MTBE fra benzin kan optræde i opgravet byjord, kan det ikke udelukkes at disse stoffer er tilført til støjvolden. De vil i givet fald kunne findes i det afstrømmende slam og regnvand, som giver et bredere billede af den gennemsnitlige forurening end jordprøver, som udtages i punkter på store jordlæs.

Hvis det nu viser sig at bundslam fra regnvandsbassinerne er havnet i Støjvolden, vil det afstrømmende vand i regnvandssøerne kunne indeholde - ganske vist lave - koncentrationer af hele sortimentet af kemiske stoffer som har befundet sig på Nordic Waste.

Det største miljøproblem er forureningen af Lemming Å. Da der ikke foreligger analyser af sedimenter i bunden af åen, er det ikke muligt at vurdere dens tilstand efter forureningen under anlægsarbejdet. Det er desuden ikke klarlagt om og i hvilken grad åen fremover vil blive forurennet med overfladevand fra støjvolden, da der ikke er en plan for håndtering af overfladevand.

Lemming Å dræner et opland på omkring 10 km², som er domineret af konventionelle marker.

Åen fortsætter i den midtjyske Alling Å, som udmunder i Tange Sø. Åen har en målsætning om en god økologisk tilstand. Den samlede økologiske tilstand i Lemming Å i 2021 var ringe på baggrund af ringe økologisk tilstand for fisk.

Den økologiske tilstand for smådyr var god, mens den økologiske tilstand for planter var moderat.

Åen tåler derfor ikke yderligere belastning.

Foto: Finn Sommer

Gravergruppen anbefaler, at den nuværende økologiske tilstand vurderes suppleret med analyser af bundsedimentet for tungmetaller og PAH op- og nedstrøms fra det punkt, hvor der er udledt store mængder af forurennet vand og slam fra støjvolden.

Konklusionen af de kemiske undersøgelser er, at støjvolden ikke er farlig for voksne i støvler. Dette gælder almindelig færden på arealet, men legende børn bør frarådes at berøre jorden indtil det er godtgjort ved analyser, at udsivningen af vand og partikelbundne stoffer fra støjvoldens sider ikke har forurennet jorden, så den overskrider jordkvalitetskriterierne for tungmetaller og PAH og de øvrige forureninger, som påvises.

Gravergruppen anbefaler således at der foretages kemiske analyser af miljøgifte følgende steder med henblik på at finde problematiske forureninger:

- jord og slam fra støjdragen på naboarealer i relevante dybder
- udsivninger fra støjvoldens sider
- jord på kommende lege- og rekreatiomsområder
- jord fra udgravningen af kommende regnvandsbassiner

Beplantningen af volden med træer, selv frugttræer, vil ikke indebære en risiko, hvis de ellers kan vokse, dog skal man ikke samle nedfaldsfrugt.

Græsser og vilde planter vil indfinde sig naturligt, dog således at forureningstolerante arter vil dominere der, hvor jorden er forurennet.

Derimod skal man være forsigtig med at plukke svampe på området.

Nogle svampe akkumulerer cadmium eller arsen.

Sammendrag af krav og anbefalinger til handling:

På baggrund af vores hidtidige viden og senest afgørelsen af den 3. september fra Miljø- og Fødevareklagenævnet, har vi følgende krav / anbefalinger til kommunen.

Krav til handling:

- Stop for modtagelse af jord, der ikke falder ind under kriterierne i miljøtilladelsen fra 2022.
- Gennemførelse af grundig VVM-undersøgelse inklusiv overfladevand og drænvand.
- Udførlig plan for rensning og udledning af overfladevand.
- Grundig og systematisk eftersøgning og lukning af alle gamle dræn under støjdragen.
- Udførlig plan for håndtering og udledning af drænvand.
- Genindsættelse af vilkår 6 i miljøgodkendelsen.
- Opstramning og konsekvent reaktion på miljøtilsynene.
- Drøftelse og vurdering af habilitet.

Krav til uvildige kemiske analyser:

- Jord og slam fra Støjdragen og naboarealer.
- Sedimentet i Lemming Å, op- og nedstrøms fra udledningen fra Støjdragen.
- Udsivninger fra støjvoldens sider.
- Jord fra kommende lege- og rekreatiomsområder
- Jord fra udgravningerne til kommende regnvandsbassiner
- Ophobet vand på og omkring støjdragen før fjernelse.

Ønsker om en mere ansvarlig og borgernær kommune:

- Som inddrager borgerne.
- Som lytter til og reagerer på borgernes bekymringer.
- Som giver åben, ærlig og korrekt information.
- Som erkender fejl og påtager sig ansvaret for overskridelser af miljøtilladelsen og klagenævnsafgørelser.
- Som udviser rettidigt omhu.

"Jorden er giftig" – lad det fortsat være en leg – der også kan leges ved Støjdragen.